

Umělecké a kulturně-historické památky města Jevišovic

Jiří Černý

A.M.I.M.S.
Apostolatus Mariae Immaculatae Matris Spei
(Apoštolát P. Marie Neposkvrněné - Matky Naděje)
Vranov nad Dyjí
A. D. 2018

Umělecké a kulturně-historické památky města Jevišovic

Jiří Černý

A.M.I.M.S.
Apostolatus Mariae Immaculatae Matris Spei
(Apoštolát P. Marie Neposkvrněné - Matky Naděje)
Vranov nad Dyjí
A. D. 2018

Poděkování

Děkuji všem, kteří mi jakýmkoliv způsobem pomohli při náhledu památek, umožnili studium pramenů a literatury či přispěli informacemi, zvláště MUDr. Renatě Auerové, Mgr. Ivetě Černé, Jiřímu Dohnalovi, Jaroslavě Hamzové, Ing. Pavlu Chloupkovi, Bc. Marcele Ježové, Janě Kampfové, Zdence Komůrkové, PhDr. Františku Malému, Mgr. Pavlu Málkovi, ICLic. Mgr. Jiřímu Ochmanovi, Ludmile Procházkové, Ing. Marii Smolkové, Věroslavu Tunovi.

Zvláštní poděkování patří P. Mgr. Marku Dundovi, ThD. a společenství FATYM, díky němuž tato publikace vyšla.

Město Jevišovice

Jevišovice jsou malebné jihomoravské městečko ležící v krajině Jevišovické pahorkatiny v nadmořské výšce 352 metrů. Od roku 2007 mají opět přiznaný statut města. Okolní zvlněnou krajinu, v létě obvykle velmi vyprahlou, dotváří pestrá mozaika polí, luk, smíšených lesů a drobných borových lesíků. Jevišovice mají odedávna přirozený spád do 16 km jižněji položeného Znojma; většími městy v dosahu podle vzdálenosti jsou Jihlava (66 km), Brno (78 km), další vzdálenosti: Vídeň (106 km), České Budějovice (133 km), Bratislava (170 km) a Praha (194 km).

Větší část zástavby Jevišovic se nachází nad pravým břehem řeky Jevišovky, menší část, zvaná Podolí, leží i na levém břehu a přechází plynule v zástavbu sousední obce Střelice. Jevišovice patří k nejmenším městům v České republice s cca 1200 obyvatel. Jejich počet se oproti předchozím dvěma stoletím nijak výrazně nezměnil. Název pochází nejspíše z osobního jména „Jeviš“ a stejně se kdysi jmenovala pouze zaniklá ves u Starého Hobzí na Jemnicku.

Znak města představuje v modrém poli zlatá hradební brána se třemi věžemi s červenými střechami, v bráně je černá mříž, nad níž je posazen kunštátský štítek.

Po stránce národnosti Jevišovice byly už před vznikem Československé republiky roku 1918 naprostou většinou české a po stránce náboženské naprostou většinou římskokatolického vyznání. Sehrály nemalou roli v národním obrození i v době nacistické okupace. Obyvatelstvo dnes v běžném styku mluví hovorově obecnou češtinou s vlivy hanáckého nářečí. Dříve se živilo převážně zemědělstvím a řemeslem, částečně též obchodem (proslulá byla dříve např. výroba kamen). Významnou roli v hospodářství zde do roku 1945 hrál panský velkostatek, v němž byla zaměstnána značná část obyvatel. Oblast patří k nejsušším

ve střední Evropě a navíc půda je zde dosti kamenitá a méně úrodná, proto zde nebyl větší počet sedláků s půdou nad 10 ha.

Prehistorie Jevišovic

Jevišovicko je jedním z nejstarších osídlených regionů Moravy, o čemž svědčí veliké množství archeologických nálezů, z nichž některé z mladší doby kamenné jsou známy i v zahraničí (např: tzv. venuše z Hlubokých Mašůvek a ze Střelice, jevišovická kultura aj.). Bohaté osídlení je doloženo především z doby neolitu (cca 8 – 5 tisíc let př. Kr.), ale také z následujících období eneolitu, doby bronzové, železné až po dobu raně historickou. Jsou známy i nálezy z paleolitu, ale v mnohem menší míře než uvedených následujících období. Tzv. **jevišovická kultura** (období cca 3000 - 2700 let př. Kr.), jež náleží do pozdní doby kamenné - eneolitu, kdy se již začíná užívat měď (latinsky *aeneus* = měď, odtud název eneolit), nese své označení podle Jevišovic. Právě zde bylo objeveno výšinné sídliště na skalnatém návrší na levém břehu Jevišovky. Nachází se v katastru sousední obce Střelice pod zbytky středověkého hradu v lokalitě „**Starý hrad**“ (v archeologické literatuře vytrvale označované jako „Starý zámek“, s nímž nesmíme zaměňovat dnešní stojící zámek se stejným názvem). Na tomto sídlišti našel v letech 1909 - 15 archeolog Jaroslav Palliard doklady eneolitického zemědělství, chovu dobytka, tkalcovství, výrobky z keramiky i kostí, apod.

Historie Jevišovic

Původní hrad, postavený na prehistorickém výšinném sídlišti nad levým břehem Jevišovky (zmíněný „Starý hrad“), držel již na sklonku 13. stol. rod Kunů a sice 1289 – 1314 Boček, 1314 - 26 jeho syn Sezema, 1343 Kuna a 1351 bratři Oldřich Sezema a Boček z Jevišovic, z nichž Boček se připomíná ještě roku 1373 a Sezema roku 1376. Roku 1390 náležely k jevišovickému panství i Bojanovice, Klučovice (zaniklá ves u Bojanovic), Prosiměřice, Střelice a Únanov. Roku 1398 došlo k dílčí smlouvě o jevišovické zboží mezi bratry Janem, Petrem, Zikmundem a Ondřejem z Jevišovic, vedle nich tu však roku 1399 seděli ještě bratři Jindřich a Hynek z Kunštátu. Na počátku 15. století držel Jevišovice známý loupežný rytíř **Hynek Suchý Čert z Jevišovic** (+1408), který stál v tzv. markraběcích válkách na straně markraběte Prokopa a bránil Znojmo proti králi Zikmundovi. Jeho hrad dobyl roku 1421 vévoda Albrecht Rakouský a nechal rozbořit (Hosák uvádí rok 1416). Bratři Boček a Jan, synové Petra z Jevišovic a Kunštátu, intabulovali 1420 půl hradu Jevišovic králi Zikmundovi. Roku 1424 se hradu zmocnili husité a jevišovický pán Jan z Kunštátu působil okolním katolíkům veliké škody; hrad sice dobyli Rakušané, ale roku 1426 se husité znovu vrátili a ještě pět let nato tu měli svou posádku. V té době (pravděpodobně dvacátá či třicátá léta 15. století) Sezema z Kunštátu stavěl nový hrad na protější straně údolí, později přestavovaný na zámek a nazývaný dnes **Starý zámek**.

Jan z Kunštátu postoupil Jevišovice Janovi z Vlašimi a bratři Hynek a Boček z Kunštátu intabulovali roku 1448 půl městečka Jevišovic, půl Střelice a chalupy zvané „Vinohrádek“ Janu Zajímačovi z Kunštátu a ponechali si jen patronát. Jan Zajímač tu byl ještě 1464, dále roku 1466 jeho syn Jindřich, v letech 1489-1514 Jindřichův syn Prokop a roku 1514 Prokopovi synové Jan a Jiřík Zajímačové z Kunštátu. Roku 1537 drželi Jevišovice bratři Karel a Sezema Zajímačové (manželkou posledního byla Anna Černohorská z Boskovic).

Dále držel panství Jiřík Zajímač (zemřel 10. září 1587), po němž dědila jeho sestra **Kateřina Zajímačka z Kunštátu**, provdaná za Hynka Brtnického z Valdštejna. Této dal 1591 Rudolf II. zmocnění a roku 1600 Kateřina poručila jevišovické zboží knížeti **Karlovi II. Minsterbersko - Olešnickému** (intabulováno roku 1612), který pocházel z větve krále Jiřího z Poděbrad a vymohl si na císaři Rudolfovi II. svobodu luterského augsburského vyznání. Za Karlova syna Karla Bedřicha knížete Minsterberského se zmocnili zámku roku 1619 císařští pod vedením francouzského vojevůdce Henri Duvala hraběte Dampierra.

Po vítězství na Bílé hoře roku 1620 postupovala rekatolizace panství jen pozvolna; misie tu konali znojemští jezuité, dominikáni a františkáni, kteří v Jevišovicích v době barokní působili též jako duchovní správci. Karlem Fridrichem roku 1647 vymřel rod knížat minsterberských a dědic Silvius I. Nimrod, vévoda virtembersko-olešnický, zaměnil císaři Ferdinandovi III. panství Jevišovice za lenní knížectví Olešnice ve Slezsku.

Královská komora prodala již roku 1649 panství francouzskému šlechtici, vojevůdci **Janu Ludvíku Raduitovi de Souches** (1608 - 1682), původně hugenotovi, jenž se do dějin Moravy zapsal roku 1645 jako statečný obránce Brna proti Švédům a konvertoval ke katolické víře. Jevišovice si zvolil za své sídlo a přestavěl stávající renesanční zámek do raně barokní podoby, jak ji známe dnes, včetně novostavby zámecké kaple sv. Ludvíka. Slavný vojevůdce ze svých výprav po Evropě přivezl drobnou milostnou sošku Panny Marie de Foy a věnoval ji poutnímu místu Hluboké Mašůvky nedaleko Jevišovic. Tam pro ni roku 1680 nechal zbudovat sanktuárium v podobě centrální kaple, později rozšiřované, až do dnešní podoby kostela. Jeho syn Karel Josef Raduit odkázal roku 1736 Jevišovice svým dcerám Marii Anně a Marii Vilemíně, provdané Ugarte, které roku 1743 prodaly panství **Janovi hraběti Ugarte** (+1756) z rodu původem španělského (baskického). Ugartové, jejichž sídlem na Moravě do té doby bylo Velké Meziříčí, se též zasloužili o rozkvět města (v polovině 18. století byly Jevišovice zvané městem) a po Ugartech je dodnes nazýváno i místní náměstí. Po Janovi držel Jevišovice jeho syn Alois (zpočátku do roku 1774 spolu se sourozenci, poté sám). V r. 1805 a 1809 obsadili Jevišovice Francouzi, přičemž jejich pobyt v roce 1809 trval čtyři měsíce a způsobil místním obyvatelům značné útrpení. Od roku 1827 byl vlastníkem panství Josef hrabě Ugarte, který se stal i prvním jevišovickým starostou (zemřel tragicky po pádu z koně 27. července 1862). Mimo jiné nechal dostavět velký farní kostel sv. Josefa. Po něm vládl Max hrabě Ugarte, jenž zemřel mladý na černé neštovice a po jeho smrti bylo panství rozděleno na díly a intabulováno roku 1879 dceří Gabriele, provdané hraběnky Lovatelli a dceří Anně, provdané Baltazzi. Majetek od Anny Baltazziové koupil roku 1897 vídeňský bankéř **Robert baron Biedermann** z Turony a roku 1898 přikoupil i druhý díl jevišovického panství od Františka Kunzeho a Ignáce Trellingera (dle Hosáka). Tehdy byl původní barokní letohrádek a pozdější lovecký zámek upraven v historizujícím neorenesančním stylu na tzv. Nový zámek (zvaný též „Letní zámek“). Do něho se postupně panské rodiny přestěhovaly ze Starého zámku, který pak sloužil již jen ke správě panství, jako byty úředníků a skladiště obilí.

Roku 1916 koupil Jevišovice od barona Biedermanna vídeňský podnikatel **Vilém rytíř Ofenheim** z Ponteuxinu (rovněž představitel nové šlechty, původem židovské, jehož předkové konvertovali ke katolictví) a roku 1933 po jeho smrti bylo panství intabulováno na díly dětem Vilémova bratra Arnošta: Vilému, Angele a Arnoštu Viktorovi Ofenheimům.

Pozemková reforma byla provedena roku 1926 (majitel Vilém Ofenheim, rozloha 3489 ha); Ofenheimům bylo propuštěno ze zaboru: Němčický dvůr, Jevišovice, Pavlice a většina

lesního hospodářství, také Starý zámek a Nový zámek v Jevišovicích, elektrárna, cihelna a mlýn v Jevišovicích, lihovar ve Střelcích a pila v Bojanovicích. Postátněna byla menší část lesů, zcela rozděleny byly dvory Černín a Vevčice. Roku 1939 koupil velkostatek **Eduard Bedřich hrabě Larisch-Mönnich**, syn majitele rozsáhlých panství ve Slezsku a uhelných dolů na Karvinsku. Jemu byl majetek v Jevišovicích roku 1945 zkonfiskován a rodina hraběte byla odsunuta do Rakouska. Konec 2. světové války do městečka došel ve večerních hodinách 8. května 1945, kdy ustupující německé vojsko zahнала Rudá armáda, postupující od Černína.

Roku 1952 bylo v Jevišovicích založeno Jednotné zemědělské družstvo, které se po převratu roku 1989 transformovalo v Agrodružstvo Jevišovice, dnes Agro Jevišovice a. s. V období socialismu zde byl průmysl zastoupen továrnou Drukův (později Elektrokov), pobočkou výrobního podniku Drukův Brno na výrobu elektrických transformátorů. Starý zámek byl po roce 1945 využíván k různým kulturním i jiným účelům pod správou Družstva pro zvelebení, později Místního národního výboru Jevišovice a konečně od roku 1974 je ve správě Moravského zemského muzea v Brně. Část Předzámčí patří městu Jevišovice. Nový zámek od padesátých let 20. století slouží jako Domov pro seniory.

Starý hrad (první hrad Kunštátů)

Starý hrad (v archeologické literatuře zvaný jako Starý zámek) – skalnatý ostroh v meandru řeky Jevišovky v katastru sousední obce Střelice, sloužil již v době pravěku jako výšinné sídliště. Ve vrcholném středověku (13. století, první zmínka roku 1289) zde Kunštátí postavili svůj první hrad, přičemž zanikly starší povrchové stopy předchozích sídlišť. Tento původní hrad Kunštátů byl zřejmě záměrně rozbořen v době husitských válek. Výzkumy prehistorického osídlení zde provedl Jaroslav Palliardi v letech 1909 -15 a zjistil několik kulturních vrstev. Jedna z fází eneolitu byla nazvána podle tohoto naleziště jako **jevišovická kultura** (období cca 2500 let př. Kr., souběžná s tzv. řivnáčskou kulturou v Čechách). Výšinná sídliště jevišovické kultury jsou známa na jižní Moravě např. také z Brna-Líšně, Grešlového Mýta a Vysočan. Kunštátský hrad je dodnes patrný v trojdílné dispozici s nepatrnými stopami nadzemního kamenného zdiva, spojovaného maltou. Ze Starého hradu je ideální pohled na protilehlý Starý zámek a část městečka.

Starý zámek (původně druhý hrad Kunštátů)

Druhý hrad (dnešní Starý zámek) byl stavěn někdy ve 20. až 30. letech 15. století na skalnatém ostrohu protější strany údolí Jevišovky zhruba naproti Starému hradu, pravděpodobně Sezemou z Kunštátu a Jevišovic. Jednalo se o dvojdílný bezvěžový hrad podobně jako např. hrad v Brtnici. Ve 2. polovině 16. stol. byl Kunštátů na této gotické substrukci dále budován renesanční zámek a stavební práce pokračovaly též na přelomu 16. a 17. století, kdy objekt patřil knížecímu rodu Minsterbersko - Olešnických. Roku 1649 zámek koupil od císaře Ferdinanda III. slavný obránce Brna Jan Ludvík Raduit de Souches, který záhy vystavěl kapli sv. Ludvíka a upravil zámek do raně barokní podoby a v městečku zbudoval či adaptoval další důležité budovy (kostel sv. Mikuláše, faru, školu).

Zámek si až na drobné pozdější úpravy dodnes dochoval půdorys gotického hradu, upravovaného v renesanci a raném baroku. Má čtyřkřídlou dispozici přibližně na půdorysu

protáhlého lichoběžníku s hlavním ústředním nádvořím, na severovýchodě v patře s připojenou kaplí, na jihozápadní straně s dvoupatrovou budovou a hranolovou schodišťovou věží, severozápadní stranu opevňuje dlouhé patrové křídlo, jihovýchodní stranu tvoří pouze přízemní křídlo se slepými arkádami, pod nimiž se nacházejí dvoupatrová sklepení. Vnější fasády, zvláště na jižní straně, zdobí sgrafitová rustika a malba diamantování. Vstup do vlastního zámku za mostem, zbudovaném v 16. století, zdobí kamenný portál s barokním erbem Karla Ludvíka de Souches a německým nápisem o rozsahu panství z roku 1686. Na této jihozápadní straně přiléhá k zámku za hlubokým příkopem bývalé předhradí (dnes zvané Předzámčí), které vytváří uzavřené první nádvoří. To již navazuje na zástavbu městečka s dnešním Ugartovým náměstím. V přízemním prostoru jihozápadního nároží při schodišti do sklepení vlastního zámku se dochoval – zřejmě na svém původním místě – kamenný gotický portál, označující původní vstup do hradu. Pod otevřenou arkádou, nesoucí balkón jihozápadního nároží, je ve zdi (druhotně) zasazen raně barokní vápencový reliéf s postavou okřídleného putta ve zbroji, držícího erby Jana Ludvíka Raduita de Souches a jeho první manželky Anny Alžběty z Hofkirchenu (+1663). Hranolová zámecká věž nese na severní fasádě ve spodní části letopočet „1564“ (objevený při opravách roku 1965), který zřejmě označuje výstavbu věže ještě v době panství Kunštátů. V dnešním sále, situovaném v patře západního křídla, se okolo oken dochovaly fragmenty raně barokních nástěnných maleb (odkryty roku 1979). Jediná původní renesanční mříž je dnes umístěna na okně jižního průčelí. V hlavním nádvoří s novodobou kamennou dlažbou z roku 2008, upoutá na jihovýchodní fasádě pozornost rovněž novodobá nástěnná malba slunečních hodin s latinským citátem (Seneca) a dvěma obličejí, symbolizujícími den a noc.

V interiérech Starého zámku se do dnešní doby – bohužel - zachovalo minimum původního mobiliáře. Ovšem existuje ve svozech, uskutečněných po roce 1945 na jiné státní zámky (nejvíce tohoto mobiliáře se nachází v Jaroměřicích nad Rokytnou a v Náměšti nad Oslavou). Z intaktně zachovalých interiérů je nejcennější původní zámecká kaple sv. Ludvíka, stavěná a zařízená ještě Janem Ludvíkem Raduitem de Souches a posléze jeho synem Karlem. Ostatní prostory zámku dnes částečně slouží jako depozitáře Moravského zemského muzea v Brně, část je zpřístupněná.

Architektura Starého zámku představuje velmi zachovalou a půvabnou ukázkou menšího šlechtického sídla ve stylu renesance a raného baroka na původních gotických základech. Stavební vývoj se zastavil v 17. století, další staletí k němu již nic významnějšího nepřidala a tak dnes můžeme vidět objekt přibližně ve stavu, jak vypadal za slavného majitele, obránce Brna, Jana Ludvíka Raduita de Souches.

Interiéry Starého zámku

Zámecká kaple sv. Ludvíka

Poloha původní hradní kaple není jistá a byla zasvěcena snad sv. Kateřině. Novou, raně barokní jednodílnou kapli nechal postavit majitel **Jan Ludvík Raduit de Souches** v šedesátých letech 17. století na středověké baště, situované na severovýchod (datace krovu 1664). V zámecké kapli se mimo jiné dochoval původní raně barokní hlavní oltář z 2. poloviny 17. století a dva barokní boční oltáře. Nejméně ještě v druhé polovině 19. století se tu nacházely čtyři boční oltáře: sv. Anny, sv. Felixe, sv. Jana Nepomuckého a sv. Aloise. Na rozměrném obraze hlavního portálového retabula je znázorněn sv. Ludvík jako francouzský král na bílém koni s maršálskou holí a francouzskými liliiemi, v pozadí s

výjevem křížové výpravy do Svaté země, konkrétně shromažďování vojsk na břehu moře. Obraz maloval roku 1664 významný rakouský malíř Tobiáš Pock, mimo jiné autor rozměrného plátna pro hlavní oltář dómu sv. Štěpána ve Vídni. V nástavci je druhotně umístěn menší nalidovělý obraz Apoteózy sv. Jana Nepomuckého s výjevem Svržení sv. Jana do Vltavy ve spodní části, zakryté rámem (původně se v nástavci retabula nacházel obraz Navštívení Panny Marie). Soudobé raně barokní sochy na hlavním oltáři představují ve směru odshora dolů: sv. Karla Boromejského (?), sv. Františka, sv. Antonína Paduánského, sv. Václava (?) a sv. Leopolda (?). Demontovaná dřevěná balustráda mřížky hlavního oltáře se dochovala a je složena za oltářem.

Na dvou bočních oltářích, jejichž menzy jsou zdobeny technikou štukového mramoru scagliola, jsou rovněž druhotně osazeny vrcholně barokní, bíle štafirované sochy sv. Rocha a sv. Šebestiána, poměrně značné umělecké kvality.

V kapli upoutává pozornost námětem ojedinělý manýristický **obraz „Obřezání Páně“** z doby kolem roku 1600. Znázorňuje – na našem území zcela unikátní – výjev obřezání Ježíška ve skupině postav uvnitř chrámu, z nichž lze určit židovského kněze, sv. Josefa, Pannu Marii a chrámového služebníka, provádějícího vlastní obřizku. Není vyloučeno, že tvář u sloupu znázorňuje konkrétní osobu, donátora či malíře. Ikonografické schema má prokazatelný vztah k obrazu nizozemského malíře Hendricka Goltziuse a k dobové rytině z roku 1594. Jedná se o velmi vzácnou a kvalitní malbu neznámého umělce, naposledy restaurovanou v letech 2011 – 14 Janem Knorem.

Na původní dřevěné kruchtě je druhotně osazen přenosný barokní portativ od Jana Výmoly z roku 1754, pocházející ze Žďáru nad Sázavou. Původní varhany byly ve 2. polovině 19. století přeneseny do návesní kaple ve Slatině, odkud však byly později odstraněny. Na boku zámecké kaple je dnes vystaveno americké harmonium firmy Cornish Company Washington (2. polovina 19. stol.), zakoupené do muzejních sbírek. V kapli jsou rovněž umístěny dřevěné schůdky, pocházející z Ofenheimovy knihovny v Novém zámku. Dříve pod kůrem visel obraz sv. Šebestiána, který byl po roce 1850 přenesen do kostela v Černíně. Několik obrazů bylo později přeneseno do farního kostela. Většina lavic není původních, ale byly sem převezeny z kostela ve Sněžném, pouze část lavic na kruchtě je původní. Kaple měla původně věžičku, z níž se dochoval puklý zvon s datací do roku 1668 a latinskou dedikací Jana Ludvíka Raduita de Souches, od roku 2010 zavěšený v hlavním nádvoří.

Prohlídkové trasy Starého zámku

Hlavní prohlídková trasa vede od zámecké kaple severovýchodní chodbou s kopií obrazu postavy Jana Ludvíka Raduita de Souches od Stanislava Dvořáka (originál v Hlubokých Mašůvkách), připomínkou Hynka Suchého Čerta a Divokého Sokola u velkého obrazu Stanislava Dvořáka, malovaným podle původní předlohy Josefa Otakara Štěrby z roku 1913, a období husitství se sérií obrazů Jožky Dohnala z roku 1967. Dále přes jihovýchodní křídlo (tzv. krytou terasou) s výhledy do údolí Jevišovky a na Starý hrad, následuje expozice archeologické sbírky Františka Vildomce, přenesené z Boskovštejna a též neolitické nálezy z Hlubokých Mašůvek (venuše), ze Střelic (venuše, hračky aj.) a ukázky jevišovické kultury. Následuje historický nábytek z Nového zámku, kuchyňský nábytek první poloviny 20. století z různých míst jižní Moravy a památky na rodinu Ofenheimů, majitelů velkostatku v letech 1916 - 1939. Vynikají zejména mramorové busty manželů Sofie a Viktora Ofenheimových od mnichovského sochaře Michaela Wagnmüllera z roku 1872 a obraz Ofenheimovy rodiny od

rakouského malíře Aloise Schöнна z roku 1869. Z původního nábytku, který se naposledy nacházel v Novém zámku, se dochovaly např. dvě bohatě vyřezávané neobarokní skříně, renesanční stůl, neorenesanční sekretář a stolek zdobený antikizujícími reliéfy a soškami gryfů. U vstupního schodiště je umístěn raně barokní portrét Jana Ludvíka Raduita de Souches, zobrazeného zde se soškou Panny Marie de Foy a stavebním plánkem poutní kaple (původního sanktuaria pro sošku) v Hlubokých Mašůvkách. Na podestě schodiště u okna s renesanční mříží, stojí dvě zinkové historizující sochy mušketýrů v kostýmech z doby třicetileté války, které dříve stávaly na nádvoří.

V přízemí jižního traktu je zpřístupněna původní hradní kuchyně a dlouhodobá výstava „Sousedé na talíři“, přibližující společné i rozdílné prvky stravování na jižní Moravě a v Dolních Rakousích. V původním vinném sklepě pod severozápadním křídlem se nachází expozice „Umění skalních maleb“. Jde o kopie nejstaršího výtvarného umění z celého světa, pořízené úsilím antropologa prof. Jana Jelínka (1926 - 2004). Ve druhém patře jižního křídla je situován bohatý depozitář lidového malovaného nábytku, který bývá v některých sezónách přístupný. Mimořádně hodnotná je i sbírka hudebních nástrojů, která je po Praze druhou nejvýznamnější v České republice.

V podzemním lapidáriu se uchovává několik pozoruhodných kamenických památek, mimo jiné raně barokní karyatida v podobě anděla, empírový náhrobek primátora Jevišovic Jana Venutta (1754 -1814) ve tvaru srdce (náhrobek byl do zámku přenesen roku 1961 ze hřbitova). Roku 2017 byla zřízena kamerová pozorovatelná kolonie netopýra velkého na půdě kaple a bylo vystaveno několik obrazů Jevišovic z 20. století v patře západního nároží (Stanislav Dvořák, Hugo Soyka).

Zámecké interiéry mají do budoucna velký potenciál, především v množství předmětů, které se dochovaly z původního vybavení Starého i Nového zámku.

Předzámčí Starého zámku

Předzámčí, resp. původní předhradí, částečně opravené a zpřístupněné roku 2015, má nepravidelnou trojkřídlovou dispozici a vedle hospodářské funkce dříve mělo i význam fortifikační. Před ním se nachází parkán a dříve před ním byl ještě příkop, který je dnes na severní straně zasypán a prostírá se na něm renesančně založená čtvercová zahrada, jejíž zdobný charakter je dnes bohužel téměř zcela setřen. Původně středověká stavení byla renesančně a raně barokně přestavěna, jde vesměs o přízemní budovy, pouze lomená budova v západním nároží je patrová s třemi zdobnými komíny. Ve spodní části je vně opatřena čtyřmi kamennými raně barokními portály s charakteristickými kapkami. Fasády zdobí sgrafitové kvádrování.

V části jihozápadního traktu, patřícímu Městu Jevišovice, je umístěna vlastivědná expozice (část s restaurací U Suchého Čerta je v soukromém vlastnictví). Vlastivědná expozice obsahuje ukázky živé i neživé přírody (zoologie, geologie, paleontologie, mineralogie) a v přízemí též bohatou expozici archeologických nálezů ze Znojemska a nástin regionálního dění ve středověku. V patře je instalována řada exponátů z novodobé historie, ukázky řemesel a lidové kultury v 16. - 19. století, lovecké pušky z majetku Ofenheimů, dokumenty 1. a 2. světové války (sestřelení amerického letce Jamese Ralphe Johnse u Boskovštejna roku 1944) aj. Pro děti byl na půdě zřízen „Dětský labyrint“ s naučnou funkcí a v přízemí jsou obměňovány interaktivní naučné výstavy.

Nový zámek s anglickým parkem

Nový zámek (od roku 1952 využíván jako Domov pro seniory), ležící cca 1 km jihovýchodně od centra města, vznikl přestavbami původního barokního letohrádku či loveckého zámečku, založeného nejméně již Karlem Ludvíkem Raduitem de Souches někdy okolo roku 1720 a rozšiřovaného následující klasicistní rekonstrukcí ve 20. letech 19. století za Ugartů.

Dnešní podoba zámku v historizujícím neorenesančním stylu (v literatuře se opakovaně vyskytuje nesprávné označení novogotický styl, avšak pouze pozdější západní trakt nese znaky tudorovské neogotiky) byla inspirována italskými a anglickými předlohami. Původní barokně – klasicistní budova prošla dvěma historizujícími přestavbami, jednak v 50. letech 19. století ve stylu strohého romantického historismu s prvky obloučkového stylu a jednak na samém konci 19. století v eklektickém stylu s převažujícími prvky neorenesance s příměsí secese a neoromantických „anglických“ prvků. Pokud víme, Nový zámek začal být soustavně obýván až rodinou Baltazzi přibližně od osmdesátých let 19. století (sňatek slavného jezdce Hectora Baltazzi a Anny Ugarte roku 1885). Poslední historizující přestavba hlavní budovy se uskutečnila za nového majitele barona Roberta Biedermanna v letech 1898-99. Rekonstrukci provedl jevišovický stavitel Cyril Prokeš podle plánů vídeňských architektů Emila Bresslera a Gustava Wittrische, kteří si v Rakousko-Uhersku získali renomé především svými výstavními budovami a paláci. Ve své době šlo o moderně vybavené sídlo, kde byly zřízeny splachovací záchody a ústřední teplovodní vytápění.

Hlavní reprezentativní trakt tvoří podsklepená patrová budova na severozápadní straně s hranolovou věží, na jihovýchodní straně je do parku otevřená přízemní verandou. Z ní je pohled na fontánu a travnatou plochu, v dále ohraničenou několika výraznými solitéry urostlých stromů. Po stranách verandy vystupují dva hranolové rizality s arkádou, vytvářející v patře přístupné vyhlídkové terasy. Severozápadní průčelí, obrácené směrem do městečka, bylo za biedermannovské přestavby zdůrazněno masivní kvadratickou věží s přízemní vstupní arkádou, která zároveň sloužila jako průjezd pro přistavování kočárů. Na dvou zdobných konzolách zábradlí arkády je čitelný rytý nápis o poslední přestavbě: „*RECONSTRURT 1898-1899*“ Nad arkádou se nacházejí tři menší vyhlídkové terasy, v nárožích bočních balkonů jsou osazeny dvě kvalitní barokní (?) kamenné busty muže a ženy, blíže neurčeného mytologického či alegorického významu. Severovýchodní stranu traktu uzavírá pětiboká apsida s prostorem, určeným snad původně pro soukromou kapli, pozdějším hudebním salónekem. Kaple, která je v ugartovském zámku doložena do roku 1861, měla jeden oltář, který byl přenesen do sakristie farního kostela (dnes zde však již není). Vně na boku apsidy je umístěno historizující reliéfní tondo Madony s Ježíškem ve stylu italské renesance, čelo apsidy označuje v okenním rámu reliéf s erbem Biedermannů z Turony. Secesní tvarosloví proniká do hlavního traktu především v dotváření schodišť (vázy), v hlavicích sloupů, kovových zábradlí a mřížích. Kvalitu estetického výrazu jihovýchodního průčelí zvyšují - kromě schodiště - i dvojice keramických laviček a dvojice figur sedících lvů u vstupu na jihozápadě.

Naproti tomu přízemní budova raně romantického křídla, která navazuje nejdříve dvoupatrovým objektem v ose hlavního průčelí, se lomí k jihozápadu a reprezentuje přechodný pozdně empírový až romantický styl z poloviny 19. století. Známými ukázkami jsou např. zámek Miramare v někdejší významném rakouskouherském přístavu Terstu či

v českých zemích zámky Hluboká nad Vltavou, Hrádek u Nechanic a Nový Světlov. Právě zde nacházíme prvky rané romantické gotiky. Tato vedlejší část, původně oddělená od hlavního traktu mezerou o šířce 20 m, v níž býval dřevěný krytý průjezd, je rozvinutá dále do přízemního útvaru na půdorysu širokého písmene „U“. Byla tu kuchyně a byty služebnictva. Východní průčelí tohoto útvaru nese kamenný alianční erb rodů de Souches a Ugartů, pravděpodobně sejmutý z původní budovy „Letního zámku“. V roce 1899 byla čelní poschod'ová část tohoto traktu sjednocena s hlavní budovou dostavbou v tudorovském stylu a v přízemí vznikl vestibul.

Roku 1937 Nový zámek vyhořel, ale byl záhy opraven. Tehdy nechali Ofenheimové do průčelí věže hlavního traktu osadit svůj kamenný erb s rodovým heslem „*Semper idem*“ (Vždy stejný).

Před severozápadním průčelím zámku a při pěšině k západní bráně stojí umělecky tvarované litinové kandelábry vídeňské provenience, dva neobarokní před vstupní věží prokazatelně pocházejí ze známé vídeňské slévárny Rudolph Philip Waagner.

Interiéry Nového zámku

Vnitřní dispozice hlavní budovy kopíruje půdorys původního ugartovského zámečku. K přízemní vstupní prostora přiléhají na východ dámské pokoje, na západě pokoje pánské. Někdejší, převážně tapetová výzdoba z doby Ugartů, byla za Biedermannů či Ofenheimů nahrazena antikizující štukovou výzdobou a výmalbou. V hlavním sále s dřevěným kazetovým stropem jsou osazeny dva bílé reliéfy: Jupitera a Junony, mezi nimi je nad vstupem do sálu reliéf s řeckým nápisem „*Xaipe*“ („ Vítej“). Za Ofenheimů sem byl přenesen masivní gotický krb z mramoru, italské provenience. Rovněž v přilehlé jídelně se dochoval dřevěný kazetový strop, stěny tu zdobí reliéf Héliá s nymfami. V místnosti jihovýchodního rizalitu s arkádou je ve stěně zasazen mramorový barokizující reliéf „*Útěk sv. Rodiny do Egypta*“. Protože majitel zámku a podnikatel Vilém Ofenheim byl vášnivým sběratelem umění, měl svůj vídeňský palác i oba zámky v Jevišovicích bohatě vybaveny ušlechtilým mobiliárem a sbírkovými předměty. Z jevišovických sbírek je znám např. vzácný obraz Madony se sv. Mikulášem z doby kolem roku 1600 (dnes na zámku v Náměšti nad Oslavou), většina ostatních sbírkových předmětů se v současnosti bohužel rovněž nachází mimo Jevišovice. Dochoval se též inventář původní zámecké knihovny rodu de Souches a soubor knihovny Ofenheimů, deponovaný v Terezíně.

Zámecký park se sochami

Nový zámek je obklopen **anglickým parkem**, založeným zřejmě moravským zemským hejtmánem Aloisem Ugartem (1749– 1817) s využitím staršího barokního parku. Ten je doložen již při prvním vojenském mapování ve třetí čtvrtině 18. století a je patrný v paprskovitě vyběhávajících alejích, kdysi stříhaných špalírů, uzavírajících boskety. Hlavní kostru areálu tvořila severojižní osa, navazující na Starý zámek a později na nový farní kostel, a dále dvě příčné osy. Dnes se zde kromě okrasných dřevin nachází 22 kamenných soch a řada drobných ozdobných prvků. Z urostlých jehličnanů stojí za zmínku především jedle stejnobarvá a jinan dvoulaločný, z listnáčů mohutné duby letní, platan javorolistý, dřezovec trojtrnný (beztrnná forma), buk lesní a jasan ztepilý. Samotnou budovu porůstají popínavá vistárie, trubač a hortenzie. Na severním prostranství před zámkem je postaveno **osm barokních kamenných soch** od Lorenza Mattieliho s náměty z antické mytologie.

Jedná se o **Sibylu Kumskou, Bakcha, Neptuna, Hespera, Afrodité** (Flóru?), **Vulkána, Aktaióna** (Herkula?) a **Amazonky**. Tyto umělecky vysoce kvalitní sochy z druhé čtvrtiny 18. století stály původně v zahradě premonstrátského kláštera v Louce u Znojma, po jeho zrušení roku 1784 je pro Jevišovice zakoupil zmíněný Alois Ugarte. Pro zajímavost zde stojí uvést, že v šedesátých letech 20. století byly podle jevišovických soch Baccha a Flóry pořízeny odlitky pro zámek v Miloticích. Další čtyři barokní sochy, ovšem od jiného autora, představují alegorické personifikace čtyř ročních období: **Jaro, Léto, Podzim, Zima** a stojí v parku pod křížovatkou pěšin směrem severovýchodním. Není vyloučeno, že tyto sochy zde byly již v době barokního letohrádka.

Kromě jmenovaných barokních soch se v parku nachází dalších deset soch klasicistních z první třetiny 19. století a tři prázdné kamenné podstavce. U křížovanky na hlavní přístupové pěšině jsou to alegorické personifikace: **Architektura, Písemnictví, Sochařství a Malířství**, u bývalého jezdeckého příkopu v severozápadní části parku stojí druhotně socha **Divadelnictví**, ve směru severovýchodním socha **Básnictví**. U pěšiny na jižní straně parku směrem ke hřbitovu nalezneme sochy **Cerés** (bohyně obilí), **Vesty** (bohyně domácího krbu), **Fortuny** (bohyně šťastného osudu) a **Flóry** (bohyně přírody).

V listnatém podrostu směrem jihovýchodním k bývalé oboře se skrývá pozoruhodná **dřevěná kaplička Bolestné Panny Marie**, postavená roku 1939 hrabětem Eduardem Larischem na kruhovém půdorysu ve „svatováclavském stylu“ podle vzoru kaple v Beskydech. Jde vlastně o jedinou, byť jen drobnou stavební památku na posledního soukromého majitele Eduarda Larisch-Mönnich (1916 - 1987). Směrem k hrobní kapli Ugartů se v lesním zápoji nachází **původní hřbitov loveckých psů**, založený v sedmdesátých letech 19. století (jde tedy o jeden z nejstarších psích hřbitovů na Moravě), bohužel dnes narušený novodobými zásahy. Ve východní části parku zaujme zřetelné **umělé návrší** s mělkým příkopem (existovalo nejméně již v 18. století), na němž dle pamětníků ještě ve 20. století stávala menší dřevěná ozdobná stavba. V ohradní zdi na této straně se dochoval kamenný maskaron a pod ním zbytek kamenné obruby či ostění (původně snad portál z někdejšího klasicistního zámku?). Kovové brány při vstupu od městečka, ve směru od Boskovštejna a od Černína nechali pořídit Biedermannové začátkem 20. století. Hlavní bránu směrem ke kostelu z roku 1903 zdobí dva kovaní bazilišci. Poblíž zámku stojí budova „B“ (v místě původních koníren, pozdější elektrárna, roku 1956 zvýšena o patro a adaptována pro Domov pro seniory) a původní přízemní budova „C“ - **doměk zahradníka**, založený zřejmě již za Ugartů (roku 1959 přistavěna kotelna). V jeho blízkosti, v místě staršího ugartovského zahradnictví, Biedermannové vystavěli okolo roku 1900 moderní skleníky pro rychlení stolních hroznů ve velkém za účelem prodeje dle dobových hospodářských postupů a též pro cizokrajné rostliny, ve druhé části směrem ke hřbitovu byla užitková zahrada. Za původním domkem panského kočího (čp. 319) se dochoval **zahradní altánek**.

Nový zámek v sepětí s okolním parkem představuje působivou estetickou kvalitu, vytvářenou mísením rané historizující a pozdně historizující eklektické architektury, dodnes stále nedocenené či podceňované. Je ukázkou větší vily, resp. letního obydlí novodobé podnikatelské šlechty, jejíž skutečné sídlo bylo v hlavním městě monarchie. Tato tzv. novoštitná šlechta si přizpůsobila starší objekt tradiční feudální šlechty ve stylu dobové módy

a vybavila jej hospodářským zázemím. Rovněž estetická a dendrologická hodnota zámeckého parku, přecházejícího směrem k Černínu v kulturní krajinu, je značná. Svůj význam při náležitém docenění tohoto celku v budoucnu může mít i skutečnost, že se zachovala rezidua původního barokního parku a též nemalá část původního mobiliáře a sbírek zámecké budovy.

Farní kostel sv. Josefa

Dnes již neexistující první farní kostel v Jevišovicích je připomínán roku 1377. Rovněž dnes již neexistující kostel sv. Mikuláše je doložen roku 1447 (kostel sv. Mikuláše na hřbitově viz níže).

Výrazně umístěnou monumentální klasicistní novostavbu z let 1823 – 30 začal budovat hrabě Maxmilián Ugarte (1781 – 1831) jako náhradu za zbořený kostel **sv. Mikuláše** ze 17. století, stávající na dnešním hřbitově. Stavba byla dokončena roku 1830 (kámen s datací vně presbytáře) za jeho syna Josefa Ugarteho (1804 – 1862) a kostel se stal významným orientačním bodem centra města. Jako předloha pro nový chrám sv. Josefa posloužila pozdně barokní poutní svatyně v Dyji u Znojma. Jedná se o jednodílnou budovu přibližně orientovanou na jihovýchod s půlkruhovým presbytářem, k němu po stranách přiléhají sakristie a kaple s oratořemi v patře. Nad vstupním průčelím se zdvihá mohutná hranolová věž, zastřešená odstupňovanou stanovou střechou, která spolu s věží Starého zámku vytváří při pohledu od Rozkoše a Slatiny charakteristické dominanty v panoramatu městečka. Dvě okna presbytáře vyplňují kvalitní figurální vitráže s postavami sv. Františka a sv. Alžběty, pořízené baronkou Adolfínou Biedermannovou roku 1898 ve vídeňské pobočce tyrolských skláren (erb jejího rodného jména Popper de Podhrágy a německý dedikační nápis, pod postavou sv. Františka erb Biedermannů bez nápisu).

Interiér je vybaven převážně mobiliářem v romantickém historizujícím stylu: hlavní oltář s obrazem Trůnící Madony s Ježíškem (typ „s oponou“) ve skupině spolu s malým Janem Křtitelem a pěstounem sv. Josefem, po stranách obrazu se sochami sv. Cyrila a Metoděje. V presbytáři jsou na konzolách rozmístěny dvě dřevořezby, darované Josefem Havlíšem z černínského mlýna: sv. František z Pauly a sv. Maří Magdaléna, vytvořené pražskou dílnou Josefa Krejčíka roku 1891. U vítězného oblouku jsou po stranách osazeny boční oltáře sv. Aloise a Panny Marie s poměrně kvalitními figurálními řezbami; na straně u mariánského oltáře je zavěšen větší obraz Svaté Rodiny z 2. poloviny 19. století. Na jihozápadní straně v lodi se dále nachází zajímavý klasicistní nástavec oltáře s obrazem Madony, u něho novodobá socha Panny Marie Královny míru z Medjugorje. Prostou kazatelnu ve strážlivém empírovém stylu bez sochařských doplňků zdobí pouze zlacený rustikální reliéf sv. Pavla na řečništi (původní dvojdesky Desatera na stříšce chybí). Rovněž prostá dobová křtitelnice postrádá na stříšce sousoší Křtu Páně (ukradeno v 90. letech 20. století spolu s monstrancí). Barokní varhany na velkolepě pojaté hudební kruchtě, nesené čtyřmi kamennými sloupy, pocházejí z brněnské katedrály na Petrově. V interiéru bývala kvalitní **pozdně gotická kamenná socha Madony** s Ježíškem (dnes uložena v depozitáři). Jde o kvalitní sochu Madony, vysokou cca 170 cm, držící před sebou oběma rukama Ježíška a vyznačuje se typickými pozdně gotickým traktováním roucha. V lodi i v přilehlých prostorách jsou dále volně umístěny: rozměrná dřevořezba Krista na kříži, menší kvalitní řezba Krucifixu v sakristii, starší obrazy Bolestné Panny Marie a sv. Josefa, sv. Felixe z Cantalicie s vedutou města se dvěma zámky a kostelem (Jevišovice?), rozměrné a figurálně bohaté obrazy křížové cesty, oltářík se sochou sv. Terezie, novější obraz sv. Anežky České od F. Krause (sign.).

socha sv. Antonína Paduánského a dvě protějškové sochy Božského Srdce Páně a Neposkvrněného Srdce Mariina, pocházející z Mayerovy dílny v Mnichově. V kapli Božího hrobu se dochoval pozoruhodný klasicistní oltář, zhotovený speciálně pro velikonoční obřady, se starším korpusem Krista (17. stol.), upraveného z původního výjevu Ukřižovaného Krista. Nachází se zde i původní neoklasicistní zpodobnění se zlacenou bustou sv. Petra (druhá dobová zpodobnění je ukryta v novodobé zpodobnění místnosti v lodi kostela). V depozitářích se dochovalo několik obrazů, vesměs z 19. století: sv. Barbora, sv. Anna, Panna Maria Pomocná.

Jevišovický kostel je nejvýznamnější klasicistní církevní stavbou na Znojemsku, jeho památková hodnota se navíc zvyšuje pozoruhodnou kombinací dobového i staršího mobiliáře, pocházejícího pravděpodobně z původního kostela a ze zámecké kaple. Zvláštností jsou též zachované nápisové tabulky z let 1830-1897 v kostelních lavicích se jmény věřících. Před západním průčelím, obráceným do náměstí, stojí kvalitní barokní sochy dvou svatých paniců: sv. Aloise a sv. Josefa (viz níže).

Hřbitov s hrobní kaplí Ugartů

Hřbitov staršího založení (17. století?) se rozprostírá jihovýchodně od centra v sousedství zámeckého parku. Stával zde původní **jevišovický kostel sv. Mikuláše**, vystavěný či přestavěný Janem Ludvíkem Raduitem de Souches (zbořen roku 1819). Pozemkům jihovýchodně od hřbitova se dodnes říká „Za kostelem“. Hřbitov byl rozšiřován roku 1853 a později ještě několikrát. Ústřední **kamenný kříž** s plastickým korpusem je datován do roku 1810 a nese latinský dedikační nápis: „*TOMAS JELINEK FUNDATOR ANNO 1810*“.

Empírová pohřební **kaple Panny Marie** z roku 1835 s hrobkou Ugartů (zmíněnou poprvé roku 1811) má formu rotundy s kopulí. Původně stála v samostatném, odděleném prostranství okraje zámeckého parku. Hrobka, v níž je mimo jiné pohřbena vnučka Jana Ludvíka Raduita de Souches, Marie Vilemína (1716 – 1792), se nachází v podzemní části a vstupuje se do ní vchodem v podlaze kaple; vstup je kryt kovovým poklopem s aliančním erbem hraběte Josefa Ugarteho (1804 – 1862) a jeho druhé ženy Alžběty Rochow (1822 – 1896). Vnitřek kopule s plechovou lucernou zdobí nástěnná iluzivní výmalba vynikající kvality, v plochách s plasticky zobrazenými kartušemi, ve vertikálních pásech směřujících k lucerně jsou zobrazeny nástroje Kristova umučení, veraikon, kohout, eucharistické symboly (vinný hrozen, kalich s Hostií), ve spodní části pásu jsou andělčí hlavičky s křídélky. Lucernu lemují výmalba s aluzí trnové koruny s květy. Na stěnách jsou zasazeny tři reliéfy z bílého mramoru: barokizující výjev anděla odnášejícího dítě do nebe (alegorie duše), tvořící pozadí oltáře, jde o kvalitní práci od francouzského sochaře Prospera d'Épinay (1836 – 1914), dále postava ženy u medailonu s mužskou podobiznou, znamenité dílo německého sochaře Fritze Gertha, působícího v Římě (mezi lety 1875 – 1900) a konečně reliéf anděla, signovaný a datovaný „*HG 1854*“. Pozdně klasicistní mobiliář kaple sestává ze tří kvalitních kusů nábytku: oltáře a dvou segmentových lavic, nad vchodem je zavěšen obraz „Zmrtvýchvstalý Kristus“ ze 2. poloviny 19. století s latinským nápisem.

Z figurálních náhrobků stojí za zmínku socha Krista na hrobě Františka Štambery, novodobá socha Krista od Hynka Schreiberera z roku 1998 na hrobě rodiny Schreiberovy, plastika Ukřižovaného z roku 1927 na hrobě rodiny Švarcovy, basreliéf Krista na Olivetské hoře na hrobě rodiny Malých aj.

V sousedství starého hřbitova se nachází nová část hřbitova s **obřadní síní**, vystavěnou roku 1978 v okrajové části zámeckého parku podle plánů ing. arch. Martina Pánka z Jihlavy.

Jevišovický hřbitov jak celek s empírovou kaplí a návazností na zámecký park a lokalitu původního kostela, je hodnotnou památkou tohoto druhu a patří ke starším hřbitovům na jihozápadní Moravě.

Zaniklá kaple sv. Jana Nepomuckého

Kapli sv. Jana Nepomuckého nechal postavit roku 1729 poblíž šibenice na poli („Na spravedlnosti“) směrem k Bojanovicím jevišovický měšťan Ignác Urly v roce svatočce svatořečení. Mše svatá se tu sloužila čtyřikrát do roka. Kaple měla dispozici malého jednolodí s věží v průčelí a zanikla v době josefinismu v osmdesátých letech 18. století. Zbytky zdiva se nacházely na Klaudově poli začátkem 20. století v místech dnešního Klaudova křížku z roku 1911.

Zástavba městečka

Návštěvník, přijíždějící do Jevišovic ze směru od Znojma, může při letném pohledu získat mylný dojem, že projíždí celkem obyčejným, fádním městečkem. Největší jeho krásy se totiž z této strany skrývají a malebná poloha je patrná pouze při příjezdu z opačné strany, od Jaroměřic nad Rokytnou a od Moravského Krumlova, částečně i od Boskovštejna. Zde se v pohledu uplatňují výrazné dominanty Starého zámku a farního kostela sv. Josefa v dramatické části krajiny, formované hlubokým údolím Jevišovky. Při pozornější prohlídce je zřejmé, že se jedná o jedno z nejhezčích malých měst jihozápadní Moravy. Centrum je od roku 1990 chráněno jako **památková zóna**.

Nejstarší zástavba se nachází v okolí Starého zámku, jednak v původním podhradí v údolí Jevišovky (místní část zvaná Podolí) na severní straně, a jednak vlastní městečko na plošince ve směru jižním. Dvě starší a dvě novější náměstí směřují v ose k Novému zámku. Malebné a památkově hodnotné je zejména náměstí Jiřího z Poděbrad, v němž převažuje venkovský styl budov. Zajímavá je budova fary (čp. 23) se dvěma štíty, jež vznikla adaptací původní selské usedlosti. Na Ugartově náměstí, přiléhajícím bezprostředně k areálu Starého zámku zaujmou zejména budovy městského charakteru: ve vybíhající ulici raně barokní Venutův dům (čp. 59) s atikou a soškou Madony v nice, dále klasicistní Ugartův dům (čp. 60), budova radnice (čp. 56, novostavba z roku 1902 na místě staré radnice) a Čadův dům (čp. 57) se štukovou výzdobou průčelí; ostatní budovy si víceméně podržely svůj původní vzhled selských usedlostí. Na náměstí se dochovala kamenná **čtvercová kašna** z 1. poloviny 19. století (?), uprostřed s piniovou šiškou. Památkou technického charakteru je cihlový **silniční most přes Podolí** („Červený most“ nebo „Kopalův most“) směrem do Střelice. Jedná se o ojedinělou dopravní stavbu místní firmy Cyrila Prokeše z roku 1890 v souvislosti s budováním silnice na Střelice. Hluboký žleb překonává jedním klenebním polem.

Vybrané budovy

Výběr dalších výrazných či jinak zajímavých budov v Jevišovicích: čp. 17 („Na šraňku“ u bývalé hradební brány, jeden z nejstarších domů v městečku, je zachycen na obraze F. B. Zvěřiny), čp. 26 (u domu bývala druhá hradební brána), čp. 68 (v domu byla v letech 1780-1826 škola), čp. 116-135 (stará ulicová zástavba v čtvrti zvané „Nový svět“), čp. 165 (zdobený dům v kopci ke Chmelenci), čp. 204 (Žaludův mlýn v údolí Jevišovky pod Starým zámekem, stál již v 16. století), čp. 234 (vila stavitele Cyrila Prokeše dle vlastních plánů z roku 1903), čp. 258 (štuková výzdoba fasády), čp. 278 (Kabelkova vila při cestě k přehradě), čp. 286 (funkcionalistická vila, projekt Jaroslav Klíma roku 1938), čp. 300 (vila manželů Štursových z roku 1939, plány stavitel Jan Tomek), čp. 309 (při silnici ke Znojmu skladiště a kanceláře někdejšího Hospodářského družstva v Mikulovicích z roku 1940 podle plánů Eduarda Žáčka, dnes sklad firmy Cuprum), čp. 405 (objekt benzínové čerpací stanice z roku 1994 podle projektu Jindřicha Janíčka ze Znojma) aj. Moderní rodinné domy se nacházejí především na okrajích městečka, typická výstavba tohoto druhu ze sedmdesátých až devadesátých let 20. století se nachází v ulicích „Za školkou“. Areál zemědělského družstva se utvářel daleko za městečkem, v krajině za Novým zámekem směrem na Bojanovice.

*Jevišovice několikrát kreslil a maloval romantický malíř **František Bohumír Zvěřina** (1835 – 1908), rodák z nedalekých Hrotovic, dále jevišovický rodák **Hugo Soyka**, profesor kreslení ve Vídni, a **Stanislav Dvořák** (1897-1976), který v Jevišovicích žil v 60. - 70. letech 20. století.*

Zástavbu Jevišovic lze celkově hodnotit jako velmi dobře zachovalý historický útvar, který byl uchráněn výrazných negativních zásahů a rušivé novodobé výstavby, která je situována zejména v jižním okraji intravilánu a v panoramatu se uplatňuje jen minimálně. Nejhezčí celkové pohledy na městečko jsou především od severu, při příjezdu po silnicích od Rozkoše nebo od Slatiny, zvláště malebnou scénérii skýtá též stanoviště na návrší pod husitským pomníkem na Žalově, další ze směru od Boskovštejna z polí „Hóvarce“.

Komenium a škola

Jednou z nejvýraznějších novodobých budov na dnešním „Školním“ náměstí na sever od kostela, je budova **tzv. Komenia**, původního kulturního domu, který roku 1921 nechal postavit majitel velkostatku Vilém rytíř Ofenheim z Pontouxin (1860 – 1932). Kulturní dům, v němž se mimo jiné nacházel divadelní sál, tělocvična a později i kinosál, byl postaven podle projektu moravského stavitele působícího ve Vídni, Eduarda Zwaka (Cvaka), ve stylu neoklasicismu na půdorysu písmene „L“. Šlo o skromnější variantu „Lidového domu“, vybranou z několika autorových návrhů. Hlavní průčelí objektu, v němž je dnes umístěna školka, se obrací do dnešního centra města směrem ke kostelu a je dekorováno reliéfem J. A. Komenského, štítem a vázami, zdobné jsou i náročněji utvářené komíny. Uvnitř se dochovaly původní keramická dlažba, schodiště s kovovým zábradlím a pamětní deska s nápisem: „*Pro blaho lidu zbudoval Vilém Ofenheim MCMXXI*“. Západní stranu náměstíčka uzavírá původní **školní budova** se strohými fasádami, založená již roku 1826 a zvýšená nástavbou v roce 1881. Na hlavním průčelí je umístěna pamětní deska ředitele měšťanské školy a starosty

Františka Štursy (1882-1943). Měšťanská chlapecká škola byla přistavěna roku 1909 jevišovickým stavitelem Gabrielem Coufalem. Moderní tělocvična přibyla roku 1978 podle projektu Václava Pavlíka ze Znojma.

Na prostranství před školou stával v letech 1881-1918 kamenný **památník korunního prince Rudolfa Habsburského** (1858-1889) na paměť jeho sňatku, který roku 1881 uzavřel s belgickou princeznou Stefanií (1864-1945). Pomník měl podobu přes 2 metry vysokého sloupu s kamennou koulí na vrcholku. V popřevratové euforii roku 1918 jej strhlo několik jevišovických studentů (fragment pomníku se naštěstí dochoval).

Novostavba **mateřské školy** s jeslemi (čp. 346, dnes zdravotní středisko) byla vystavěna roku 1966 z boku zámeckého parku směrem na Černín.

Panská sýpka

Poblíž farního kostela a parku Nového zámku, směrem jihovýchodním při kruhovém objezdu stojí mohutná barokní sýpka, původně součást tzv. **Rovenského dvora**, který se z větší části dochoval dodnes (v současnosti Agro Jevišovice a.s.). Dnešní budova panské sýpky s mansardovou střechou a volutovými štíty je trojpodlažní z poloviny 18. století (dle datace borovicového dřeva krovu). Nad vstupem směrem do centra města je osazen barokní kamenný alianční erb Souchesů a Ugartů. Pozoruhodné jsou zachované původní železem pobité dveře a vnitřní dřevěné konstrukce. Kolem roku 1900 byla vestavěna místnost. V letech 1956-58 proběhla generální oprava a znovu roku 2003, kdy byla sýpka adaptována na kulturně-sportovní centrum. Sýpka spolu s kostelem označuje centrum městečka.

Jevišovická přehrada

Významná technická památka na řece Jevišovce, vodní nádrž Jevišovice se nachází na severozápadní hranici Jevišovic a Střelic a zadržuje vodu z říčky, přitékající korytem od Boskovštejna a Grešlového Mýta. Byla zbudována v letech 1894 - 1897 Zemí Moravou na státní a zemské náklady a představuje vrcholné technické dílo konce 19. století. Patří mezi nejstarší ve střední Evropě, na Moravě byla takřka současně budována nádrž v Oleksovicích se sypanou hrází, v Čechách jen o něco málo později přehrada u Mariánských Lázní (1896). Cílem jevišovické nádrže bylo chránit údolí před povodněmi a vyrovnávat odtok vody, později i průmyslové využití a zavlažování. Práce řídil Ing. Karel Hlawatschek, který předtím studoval stavbu nádrže ve Vogézách v severovýchodní Francii; vlastní stavbu provádělo podnikatelství Zeman a Strnad ze Znojma. Hráz je postavena z kamene a malty s použitím cementu z tyrolského Kufsteinu; délka hráze v koruně je 121,5 m, výška zdi 25 m, šířka v základech 16, 5 m, šířka v koruně 3 m, nádrž jímá 600.000 m³ vody. Pod hrází se nachází 20 m dlouhý přepad s kamenným korytem. Na průchozím vrcholku hráze je osazena pamětní deska s českým a německým nápisem o stavbě přehrady za panování císaře Františka Josefa I.

Drobné památky:

Morová Boží muka Nejsvětější Trojice u silnice na Znojmo, zvaná Floriánek.

Drobná raně barokní stavba z 2. poloviny 17. století, či začátku 18. století, byla zbudována na symbolickém trojbokém půdorysu (symbolu tří Božských osob) s kamennými sochami

morových patronů ve výklencích: sv. Florián, sv. Roch (odcizena) a sv. Šebestián. Ve výklenku vrcholové kapličky Božích muk je socha sedícího Krista Trpitele s třtinou; po stranách byly tři sošky andělů, držících nástroje Kristova mučení (zachován pouze jeden anděl s hřeby). Lze předpokládat, že tento pomník plnil funkci soudobých, ovšem nákladněji pořizovaných morových sloupů, které byly na náměstích habsburské monarchie stavěny v 17. a 18. století většinou z kamene (viz např. Brno, Hostěradice, Znojmo, Vranov nad Dyjí aj.).

Výklenková kaplička Panny Marie v zatáčce silnice na Znojmo

Na Znojemsku typologicky zcela ojedinělá výklenková kaplička s původní sádrovou soškou Madony ve výklenku. Pochází z doby po polovině 19. století a stylově koresponduje s Novým zámkem. V nárožích je zdobena keramickými vázami, niku rámuje geometricky reliéf a pilastry. U kapličky se dříve k modlitbě zastavovala procesí, přicházející ze směru od Rozkoše do Hlubokých Mašůvek.

Socha sv. Jana Nepomuckého na Ugartově náměstí

Kvalitní barokní socha sv. Jana Nepomuckého z mušlového vápence z poloviny 18. století stojí v horní části Ugartova náměstí při vstupu do areálu Starého zámku. Světec, vzývaný jako ochránce proti vodnímu živlu a proti pomluvě, je zde znázorněn v obvyklém oděvu kanovníka s biretem na hlavě, v ruce drží velký Krucifix, jenž mu pomáhá nést letící andílek; druhý andílek sedící na oblacích, drží v levé ruce palmu mučedníka a prstík pravé ruky přidržuje u úst na znamení zachování zpovědního tajemství (tento andílek byl ukraden a roku 2013 nahrazen kopií od restaurátora Petra Vojáčka). Hranolový sokl zdobí tři náročněji formované kartuše; v přední části pod sochou bývala kovová lucerna ve tvaru šesticípé hvězdy. Socha je poměrně kvalitní prací neznámého autora a typologicky patří do skupiny svatojánských soch, vyskytujících se na Znojemsku, např. v Miroslavi, Moravském Krumlově, Višňovém aj. (v těchto lokalitách ovšem bez andílků). Je pravděpodobné, že tuto sochu nechal svému křesťnému patronovi postavit majitel panství Jan Nepomuk Ugarte (+1756).

Socha sv. Floriána na náměstí Jiřího z Poděbrad

Socha sv. Floriána z mušlového vápence z poloviny 18. století stojí na kamenném hranolovém soklu, obehnaném kovovou ohrádkou na náměstí Jiřího z Poděbrad. Světec, vzývaný jako ochránce proti požárům, je zde znázorněn v oděvu římského vojáka s přilbou na hlavě, s atributem vědra v pravé ruce, jímž hasí hořící dům. Jde o dobrou práci neznámého sochaře, umocňující malebnost náměstí se zachovalými štíty ve stylu selského baroka (socha je od roku 2015 obrácena zády k návštěvníkovi o 90 stupňů). Dříve bývala pod postavou světce kovová lucerna.

Socha sv. Josefa před kostelem

Výborná socha sv. Josefa, protějšku sv. Aloise před farním kostelem, pochází z roku 1743 a je připisována Josefu Leonardu Weberovi, nadanému sochaři působícímu na jižní Moravě. Svätý Josef, snoubenec Panny Marie, patron mužů, manželů a jevišovického panství, je tu bravurně znázorněn v dynamickém postoji v rozevlátém rouchu, v pravé ruce drží Ježíška, jenž ručkou tahá světce za vousy. Svätý Josef drží v levé zlacený kovový atribut lilie. Na podnoží sochy je umístěn plasticky provedený alianční erb de Souchesů a Ugartů. Na barokně

tvarovaném soklu je vyryt nápis s chronogramem: „*SANCTE IOSEPHE TVA INTERCESSIONE EX ORANTI DOMINIO IAISPIZENSI SVBVENI NOBIS VE ASSISTE*“, z něhož lze vyčíst, že socha pochází z roku 1743 a světec je vzýván jako ochránce celého jevišovického panství (později mu byl zasvěcen nynější nový farní kostel). Sochu nechal zhotovit manželský pár Jana Ugarteho a Marie Vilemíny, rozené de Souches.

Socha sv. Aloise z Gonzagy před kostelem

Poměrně kvalitní socha sv. Aloise z roku 1749, protějšek sochy sv. Josefa, stojí rovněž před západním průčelím farního kostela. Světec, uctíváný jako patron mládeže a studentů, je zde oděn v jezuitské klerice, v náruči drží velký Krucifix, v pravici má atribut zlatené lilie. Skulptura vykazuje jiný autorský rukopis než sousední socha sv. Josefa. Na soklu je latinský nápis: „*DIVO ALOYS GONZAGAE OPITVLATORI SVO JOANNES COM: AB VGARTE FIRI IUSSIT EX VOTO MDCCXLIX*“, z něhož je patrné, že také tuto sochu nechal postavit Jan Nepomuk Ugarte (manžel Marie Vilemíny de Souches) roku 1749. Kamenná kartuš s aliančními erby de Souches a Ugartů se ztratila a roku 2017 byla rekonstruována restaurátorem René Vlasákem.

Soška Madony v nice Venuttova domu

Drobnější barokní socha Madony s Ježíškem se nachází v nice průčelí atikového domu městského typu, tzv. Venuttova domu čp. 59 nedaleko Ugartova náměstí. Jedná se o dobrou sochařskou práci z doby kolem roku 1700. Typ Madony je ikonograficky blízký Madonám v Bítově a v Jaroslavicích (průčelí zámku) a nese náznaky gotických reminiscencí; není vyloučeno, že byla pořízena podle nějakého milostného zobrazení.

Pomník padlých u cestě k přehradě

Pod Kabelkovou vilou ve stráni z Podolí směrem k přehradě stojí figurální pomník padlým v první světové válce. Nechal jej postavit v roce 1922 majitel velkostatku Vilém Ofenheim. Nese jména 37 jevišovických a 31 střelických občanů a hlavní nápis „*JAK ZÁKONY KÁZALY NÁM! 1914 – 1918*“. Původně měl pomník sousoší s postavami francouzského legionáře a žnečky, vytvořenými sochařem Karlem Pokorným, rodákem z nedalekých Pavlic. Sochu legionáře nacisté roku 1940 nechali odstranit a od té doby má pomník pouze postavu dívky, držící srp a svazek obilí.

Pomník Kalich na vrchu Žalov

Pomník byl postaven roku 1925 na tzv. Hronkově kopci (k tomuto účelu přejmenovaném na „Žalov“) k 500. výročí upálení husitů ve Znojmě roku 1421 po jejich prohraném odboji proti Albrechtu Rakouskému. Na podstavci ve tvaru mohyly byla zasazena deska s nápisem „*Božím bojovníkům za svobodu svědomí a vlasti vděční potomci 1421-1921*“ a na něm čněl žulový kalich. U pomníku se v době první republiky oslavoval Jan Hus. Desku i kalich nařídili nacisté odstranit, roku 1957 byla obnovena deska a roku 1963 pořízen nový kalich, tentokrát ze sliveneckého mramoru.

Kříže v katastru Jevišovic

1. **Jelínkův kříž** na hřbitově z roku 1810, celý kamenný (pískovcový), i korpus, reliéf sv. Magdalény, okolo kamenné balustrové zábradlí.

2. **Pagalův kříž** z roku 1810 při cestě „Na Véhoně“, český učitel Josef Pagal, pocházel z domu čp. 68 (škola), bez souvislosti na kříž přidána deska Františky Buly (1907-1988).
3. **Pavelkův kříž** u bytovky čp. 318, naproti bývalého příkopu k Novému zámku, v ose k Božím mukám Floriánek, kamenný, korpus kovový.
4. **Neoralův kříž** z roku 1890 u rozcestí Bojanovice – Boskovštejn, kamenný, korpus kovový.
5. **Havlišův kříž** z roku 1892 na Ouvarcích u čp. 104 (hovorově „Hóvarce“) při zdi zahrady.
6. **Málkův kříž** z roku 1902 (Jan a Kateřina) k Boskovštejnu mezi dvěma akáty, kamenný, korpus litinový.
7. **Klaudův kříž** z roku 1911 u silnice na Bojanovice, mramorový. Stojí v místě zaniklé kaple sv. Jana Nepomuckého.
8. **Kříž misijní** z roku 2003 u vchodu do zámeckého parku, dřevěný, z popudu misijního společenství FATYM postavil Zdeněk Karpíšek z Černína.
9. **Jurmanův kříž** z roku 2015 drobný s nápisem „Svatý Josefe oroduj za nás“ u domu čp. 419, mezi čerpací stanicí a Novým zámkem. Nalezen při kopání základů a roku 2015 postaven Miroslavem Jurmanem (nápis nový), původně však jde o kříž z 2. poloviny 19. století.
10. **Kříž Málkův** litinový u popraviště, sokl kamenný, kolem 3 kamenné sloupky (1 chybí), nápis nečitelný. Nechali postavit Málkovi z Jevišovic-Podolí.
11. **Kříž velký litinový** gotizující u vyhlídky pod Starým zámkem, mohutný gotizující sokl s reliéfem anděla, okolo kříže kovová ohrádka, poblíž mohutná lípa. Pravděpodobně postaven majiteli panství (velkostatku) v 19. století. Dle starých fotografií býval na soklu nápis.
12. **Kříž litinový** v parku na pěšině za Novým zámkem směrem ke kompostárně, korpus kovový, sokl zděný. Postaven pravděpodobně majiteli velkostatku někdy ve 2. polovině 19. století.

Vybrané památky nejbližšího okolí Jevišovic

Běhařovice – monumentální farní kostel nejsvětější Trojice z roku 1596, postavený rodem Teuffelů z Gundersdorfu, původně protestantský ve stylu doznívající pozdní gotiky a nastupující renesance.

Biskupice – původem románský kostelík sv. Martina (bez viditelných znaků slohu). Na kraji obce směrem ke Slatině zajímavý doklad radikálně lidového umění v úpravě domu Františky Blechové a jeho okolí (kolorované sochy z betonu aj.).

Boskovštejn – pozoruhodná renesanční tvrz - zámek pánů z Náchoda, od 18 stol. používán jako sýpka (dnes Muzeum kol). V polích směrem k Hostimi barokní poutní kaple Bolestné Panny Marie. Poblíž v lesích zřícenina hradu Bukovina.

Černín – v jádru románský kostel sv. Jakuba, v něm obraz sv. Šebestiána, pocházející ze Starého zámku v Jevišovicích. Za 2. světové války byla vyhubena zdejší romská osada (Raiminiusové).

Hluboké Mašůvky – mimořádně působivý areál poutního místa s kostelem Navštívení Panny Marie ve vztahu k Jevišovicím. První kapli u pramene léčivé vody zde nechal postavit Jan Ludvík Raduit de Souches roku 1680 spolu s budovou lázní, dnešní kostel dokončen P. Josefem Parmou v letech 1948-1950. V okolí Lurdská jeskyně, křížová cesta, cesta Panny Marie Sedmiboletné, kamenné sochy světců, galerie obrázků poutních míst na stromech, pramen vody aj.

Kravsko – barokní zámek Ugartů s přilehlým parkem (vzácný sekvojovec).

Mikulovice – výrazný románský kostel sv. Petra a Pavla, monumentální premonstrátská fara v podobě zámku.

Plaveč – empírový zámek Widmannů (dnes Domov pro seniory), hodnotný zámecký park, románská rotunda sv. Františka Xaverského, poblíž zřícenina hradu Lapikus.

Slatina – renesanční zámek Jankovských z Vlašimi z roku 1602, zbytky původní vodní tvrze a návesní kaple Nejsvětější Trojice z roku 1857.

Višňové – barokně-klasicistní zámek Spiegel-Diesenbergů (dnes Výchovný ústav), původně renesanční budova, velmi hodnotný zámecký park se vzácnými dřevinami (cedr libanonský), kostel sv. Jana Křtitele gotický s neogotickou přestavbou.

Prameny a literatura:

Audy L.: Z historie Jevišovic. Soupis památek, in příloha Jevišovických novin, 1962, č. 7.

Audy L.: Jevišovický Nový zámek a jeho historie, in Jevišovické noviny 1968, č. 7, s. 1-4.

Audy L.: Jevišovice a okolí, Znojmo 1965.

Audy L. – Černý A.: Kaplička v parku Nového zámku, in Jevišovické noviny 1967, č. 10, s. 5-6.

Bartoš J. a kol.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960, sv. IX., Ostrava 1984.

Brodesser S. – Knoz T.: Morava v době baroka, Brno 2004.

Černý A.: Vzpomínky na 20. století, Pelhřimov 2001 (strojopis, kapitoly k Jevišovicím).

Černý J.: Poutní místa jihozápadní Moravy. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti, Pelhřimov 2005.

Dohnal B.: Jevišovice. Historické vzpomínky, Praha 1945.

Fučík J. – Slezáková E. – Vildomec V.: Jevišovice 1289 – 1989. Minulost a socialistická přítomnost jihomoravské obce, Jevišovice 1989.

Hosák L.: Historický místopis Moravy a Slezska do r. 1848, Ostrava 1967.

Hosák L.: Listinné prameny k dějinám panství, hradů a zámků v Jevišovicích, Vlastivědný sborník Moravskobudějovicka 2008, č. 2, s. 115-120.

Kazlepka Z.: Madona s dítětem adorovaná sv. Mikulášem z Bari ze zámku v Jevišovicích, Generosum labor nutrit. Sborník k počtě Bohumila Samka, Brno 2010, s. 169-174.

Klempa A.: Nový zámek v Jevišovicích. Od villy Ugarte k pozdně romantické rezidenci v arkádovém stylu podle znovuobjeveného vídeňského projektu, in Sborník Státního okresního archivu ve Znojmě, Znojmo 2012.

Kříž Z. – Riedl D. – Sedlák J.: Významné parky Jihomoravského kraje, Brno 1978.

Kuča K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 2. díl H-Kole, Libri 2000, s. 632-636.

Městský úřad Jevišovice: archiv Stavebního úřadu.

Městský úřad Jevišovice: Pamětní knihy z let 1981-1985 a 1986-1991.

Oberreiterová J.: Jevišovice. Pohled do historie, Jevišovice 2016.

Peřinka F.: Vlastivěda moravská. Znojemský okres, Brno 1904.

Plaček M. – Futák P.: Páni z Kunštátu, Praha 2006.

Podborský V. – Vildomec V.: Pravěk Znojemska, Brno 1972.

Podyjí. Sborník pro musejní a vlastivědnou práci, Znojmo 1959.

Samek B.: Umělecké památky Moravy a Slezska, díl 2., J-N, Praha 1999, s. 62-66.

Sklenář K. – Sklenářová Z. – Slabina M.: Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 2002.

Státní okresní archiv Znojmo: Pamětní kniha zal. roku 1922.

Trmač M.: Maršál J. L. Raduit de Souches a Znojemsko, Znojmo 1992.

Tuna V.: Jevišovice. "Jak šel čas", internetové stránky <http://vt-jevisevice.unas.cz/>, k 31. 7. 2017.

Venera R.: Jevišovická přehrada 1897-1997, Brno 1997.

Wolny G.: Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften, Brünn Diöcese, Brünn 1861, s. 271-277.

Županič J.: Židovská šlechta podunajské monarchie. Mezi Davidovou hvězdou a křížem, Praha 2012.

Rejstřík

Altánek parkový 24
Archeologie 7, 16
Baltazzi, rod 9, 18
Biedermann, rod 9, 18, 19, 20, 24, 26
Boží hrob 27
Boží muka 35
Brána parku 24
Brány městských hradeb 31
Bressler Emil, architekt 19
Brno 5, 9, 10, 13, 26
D'Épinay Prosper, sochař 29
Dampierre 8
Divoký Sokol (Jan Sokol z Lamberka) 16
Dohnal Jožka, malíř 16
Domek zahradníka 24
Domy zajímavé 31
Družstvo pro zvelebení 10
Dřeviny parkové 19, 22
Dvořák Stanislav, malíř 32
Dyje, obec 25
Erby 26, 28, 33, 37
Expozice Starého zámku 16, 17, 18
Expozice vlastivědná (Předzámčí) 18
Fara 31
Floriánek, Boží muka 35
Gerth Fritz, sochař 29
Goltzius Hendrick, malíř 15
Habsburský Rudolf 33
HG, sochař, signatura 29
Hlawatschek Karel, stavitel 34
Hluboké Mašůvky 7, 9, 16, 41
Hofkirchen, rod 12
Hrobka Ugartů 28, 29
Hřbitov 28, 29
Hřbitov psí 23, 24
Husité 8, 11, 16, 32, 38
Hynek Suchý Čert 8, 16
(Hynek z Kunštátu)
Janiček Jindřich, architekt 32
Jaroměřice nad Rokytnou 13
Jelínek Jan, antropolog 17
Jevišovická kultura 7, 11
Johns James Ralph, letec 18
Kaple sv. Jana Nepomuckého 30
Kaple sv. Ludvíka 14, 16

Kaplička dřevěná 23
Kaplička Panny Marie 35
Kašna 31
Klíma Jaroslav, architekt 31
Knihovna de Souches 22
Knihovna Ofenheimů 15, 22
Knor Jan, restaurátor 15
Komenium (kulturní dům) 32
Kostel sv. Josefa 9, 25
Kostel sv. Mikuláše 25 - 28
Kraus F., malíř 27
Krejčík Josef, sochař 26
Kříže v katastru Jevišovic 39-40
Kufstein (Tyrolsko) 34
Kunštáti, rod 5, 8, 11, 12
Lapidárium 17
Larisch-Mönnich 10, 23
Lavičky keramické 20
Lovatelli, rod 9
Madona socha 26, 37
Malby skalní 17
Mayer'sche Hofkunstanstalt, firma Mnichov 27
Milostná soška Panny Marie de Foy 9, 16, 41
Milotice 23
Minsterberkové, rod 8, 11
Moravské zemské muzeum 10, 13
Most Kopalův (Červený) 31
Náměšť nad Oslavou 13, 22
Nástroje hudební 17
Nový zámek 18-24
Obraz Madony se sv. Mikulášem 22
Obraz Obřezání Páně 14-15
Obřadní síň 30
Ofenheim z Pontouxinu, rod 10, 15, 16
Palliardi Jaroslav, archeolog 11, 18, 21
Památková zóna 30
Pánek Martin, architekt 30
Park zámecký 18, 19, 22-24
Pavlík Václav, stavitel 33
Pock Tobias, malíř 14
Pokorný Karel, sochař 38
Pomník Kalich 38
Pomník korunního prince Rudolfa 33
Pomník padlých 38
Popperové de Podhrágy, rod 26
Prehistorie 7, 11
Prokeš Cyril, stavitel 19, 31
Předzámčí (předhradí) 10, 12, 15, 17
Přehrada 34

Rochowé, rod 28
Rovenský dvůr 33
Schreiber Hynek, sochař 29
Sklárny Tyrolské 26
Skleníky zámecké 24
Sněžné 16
Sochy alegorické 20, 23
Sochy mytologické 20, 22
Sochy světců 35-37
Sošky venuší 7, 16
Souches de, rod 9, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 20, 22, 28, 33
Soyka Hugo, malíř 17, 32
Starý hrad 7-8, 11
Starý zámek 11-18
Stefanie, belgická princezna 33
Střelice 5, 7, 8, 10, 11, 16, 31
Sv. Ludvík 9, 11, 14-16
Sýpka panská 33
Šibenice 30
Škola, školka 31, 32, 33, 39
Štěrba Josef Otakar, malíř 16
Suchý Čert Hynek 8, 16
Štursa František, starosta 33
Terezín 22
Tomek Jan, stavitel 31
Ugartové, rod 9, 12, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 31, 33, 35, 36, 37
Urly Ignác, měšťan 30
Venuše sošky 7, 16
Venutto Jan, primátor 17, 31, 37
Vídeň 5, 9, 10, 19, 21, 22, 26,
Vildomec František, archeolog 16
Vitráže 26
Vlasák René, restaurátor 37
Vojáček Petr, restaurátor 35
Výmola Jan, varhanář 15
Waagner Rudolph Philip, stavební inženýr 21
Wagmüller Michael, sochař 16
Weber Josef Leonard, sochař 36
Wittrisch Gustav, architekt 19
Zahrada Starého zámku 17
Zbraně lovecké 18
Zeman a Strnad, firma Znojmo 34
Zvěřina František Bohumír, malíř 32
Zwak Eduard, stavitel 32
Žáček Eduard, architekt 32
Žalov 38